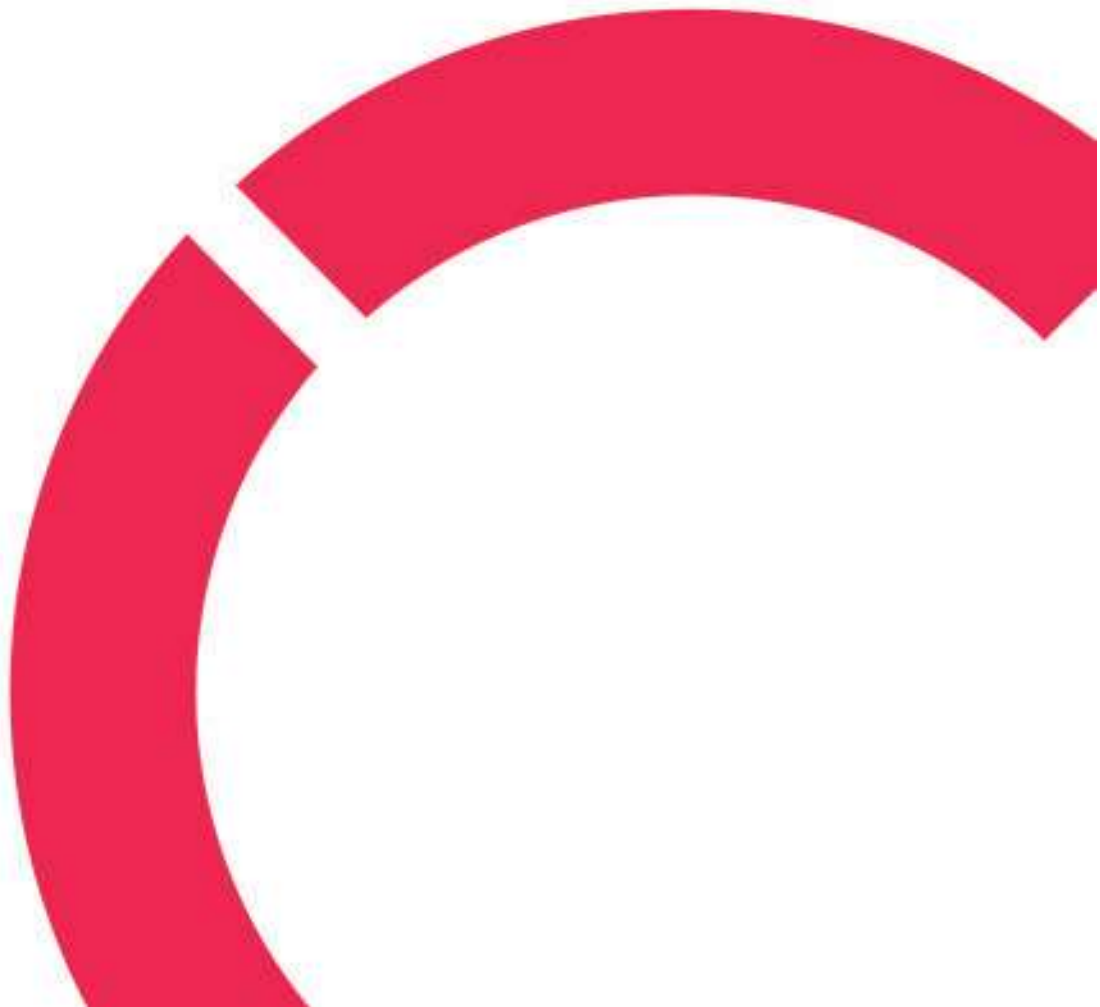

Tuuli Vatjus

ILOA SELLORYHMÄSTÄ

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikkipedagogin koulutus
Toukokuu 2025**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2025	Tekijä/tekijät Tuuli Vatjus
Koulutus Musiikkipedagogi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi ILOA SELLORYHMÄSTÄ		
Työn ohjaaja Marjukka Puutio		Sivumäärä 24
Työelämäohjaaja		
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee ryhmäsoittoa sekä laulamista lähestymistapoina instrumentin soiton oppimiseen. Tutkimuksen kohteena on ryhmässä soittamisen erityispiirteet sekä se, miten laulaminen tukee soittamista. Lisäksi haetaan vastausta selloryhmälle sovittamisesta esiin nouseviin kysymyksiin.</p> <p>Ryhmässä soittaminen on usein oppilaille erityisen innostavaa. Ryhmässä tapahtuu vertaisoppimista. Kuuluminen ryhmään toimii soitonopettelussa kannattelevana elementtinä. Ryhmätyöskentelyssä ilmapiirillä on keskeinen merkitys ja ryhmäsoiton positiiviset vaikutukset tulevatkin esiin, jos oppilas tuntee olonsa turvalliseksi.</p> <p>Laulaminen on yhteydessä soitonoppimiseen monin tavoin. Se herkistää kuuntelemista, mikä muun muassa parantaa intonaatiota. Koska laulaminen tapahtuu omassa kehossa, se lisää kehontuntemusta. Sen tulisikin mielellään kulkea soittamisen mukana aivan soittotaipaleen alusta alkaen, jotta se muodostuisi mahdollisimman luonnolliseksi työkaluksi soiton harjoittelussa. Ryhmässä yhdessä laulaminen voi helpottaa kynnystä laulamisen aloittamiseen.</p> <p>Työ on toimintatutkimus, sillä siihen sisältyi myös viiden sovituksen tekeminen selloryhmälle. Sovitukset on tehty lastenlauluista ja niihin on kirjoitettu myös laulujen sanat, jotta niiden laulaminen olisi myös helppoa. Sovitukset on suunniteltu aloitteleville sellisteille ja mukana kaikissa on yhtä lukuun ottamatta myös helppo lisätemma aivan alkeissoittoa varten.</p> <p>Selloryhmälle sovittamisessa muodostui haasteeksi saada sovitukset soimaan hyvin kaikkien stemmojen ollessa kohtalaisen lähekkäin matalassa rekisterissä. Kompromisseja täytyi tehdä musiikillisesti toimivien ratkaisujen ja stemman yksinkertaisen soitettavuuden välillä.</p>		
Asiasanat laulaminen, oppiminen, ryhmäsoitto, sello, selloryhmä, sovitus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2025	Author Tuuli Vajus
Degree programme Music pedagogue		
Name of thesis JOY FROM THE CELLO GROUP		
Centria supervisor Marjukka Puutio	Pages 24	
Instructor representing commissioning institution or company		
<p>This thesis deals with playing in groups and singing as approach to learning to play an instrument. The subject of this study were spesific features of playing in a group and how singing supports playing. In addition, answers were sought to questions arising from arranging for a cello group.</p> <p>Playing in a group is often especially inspiring for pupils. Peer learning takes place in groups. Belonging to a group acts as a supporting element in learning to play an instrument. In teamwork, the atmosphere is of central meaning, and the positive effects of playing in groups will appear if the pupil feels safe.</p> <p>Singing is connected to learning an instrument in many ways. It sensitizes listening which improves intonation among other things. Because singing takes place in your own body it increases body awareness. It should ideally accompany your playing from the very beginning of your playing journey, so that it becomes as natural a tool as possible when practicing your instrument. Singing altogether in group can lowers the threshold for starting to sing.</p> <p>The study was an action research because it included also making five arrangements for a cello group. The arrangements were made from children's songs and the lyrics of the songs were written to make singing easy. The arrangements were planned for beginner cellists and all but one also included an easy additional tune for very basic playing.</p> <p>For the cello group, it became a challenge to arrange so that them sound well when all parts are pretty close to each other in low register. Compromises had to be made between musically functional solutions and the simple playability of the part.</p>		

<p>Key words arrangement, cello, cello group, learning, playing in a group, singing</p>
--

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 RYHMÄSOITON MERKITYS	3
2.1 Ryhmäsoiton edut.....	3
2.2 Ryhmässä oleminen.....	5
3 LAULAMINEN LÄHESTYMISTAPANA SOITTAMISEEN	7
4 LAULUJEN SOVITTAMINEN	9
4.1 Laulujen valitseminen.....	9
4.2 Sovitustyö	10
4.2.1 Hopoti hoi.....	10
4.2.2 Keväiset metsät.....	12
4.2.3 Kirppu ja härkä.....	13
4.2.4 On syksy niin ihmeellinen.....	14
4.2.5 Pikku-Matin auto	15
4.3 Sovitusten kokeileminen	17
5 POHDINTA	18
LÄHTEET	19

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on saanut alkunsa omista kokemuksistani niin opettaessa kuin oppilaanakin. Monet oppilaat pitävät usein yhteissoitosta. Itsekin muistan, miten oli hieman jännittävää, mutta samalla todella mielenkiintoista päästä soittamaan toisten sellonsoiton opiskelijoiden kanssa yhdessä. Orkesterissa toki tutustui myös toisiin soittajiin, mutta vain sellistien kesken olemisessa oli jotain erityistä. Joskus soitimme selloryhmälle sovitettuja lauluja, joskus selloryhmälle sovitettuja klassisia kappaleita. Itse opettaessani olen huomannut, ettei sopivaa materiaalia selloryhmää varten ole kuitenkaan kovin hyvin saatavilla Suomessa.

Laulaminen on ollut itselleni tuttua lapsuudesta asti. Laulaminen ja soittaminen ovat kuitenkin pysyneet pääsääntöisesti toisista erillään. Tietoisesti olen oppinut käyttämään laulamista soittamisen tukena vasta ammattiopinnoissani. Koen, että laulamista on huomattavaa hyötyä soittamiselle. Kokemukseni perusteella näen, että laulaminen olisi hyvä kulkea soittamisen rinnalla jo alusta alkaen. Näin siitä muodostuisi yksi lähestymistapa soitonopetteluun. Alkeissoitossa käytetään usein yksinkertaisia tuttuja lauluja materiaalina. Niiden laulaminen onkin luonnollinen tapa aloittaa laulamisen ja soittamisen yhdistäminen.

Opinnäytetyöhöni sisältyi viiden sovituksen tekeminen selloryhmälle lastenlauluista. Materiaali on pääasiallisesti suunnattu sellisteille, jotka ovat soittaneet noin puolesta vuodesta muutamaan vuoteen. Kaikissa sovituksissa on kolme varsinaista stemmaa. Stemma tarkoittaa tietyn instrumentin osuutta moniäänisessä teoksessa. Lisäksi kaikissa yhtä lukuun ottamatta on vapaa kieli -stemma, jota voi soittaa jo aivan vasta-alkajakin. Vapaa kieli tarkoittaa jousisoittimen kieltä sellaisenaan, ilman että vasen käsi painaa sormilla kieltä äänenkorkeutta muuttaen. Sellon vapaat kielet ovat a, d, G ja C eli vapaa kieli -stemmassa käytetään vain näitä ääniä. Toistaiseksi sovitukset tulevat omaan opetuskäyttöön. Jos sovituspöytä etenee, olisi mahdollista myös julkaista sovituksia, jolloin ne olisivat myös muiden käytettävissä. Sovitusten tekemisen yhteydessä kirjoitin oppimispäiväkirjaa tästä prosessista.

Kyseessä on laadullisen tutkimuksen erityistapaus, toimintatutkimus. Toimintatutkimuksen keskiössä on todellisuuden tutkiminen toiminnan kautta. Nykytilanteeseen pyritään saamaan muutos kehitetyn toimintamallin avulla. (Jyrkämä, luku ”Toimintatutkimus”; Hakala 2024, 94.) Sovittamalla itse materi-

aalia selloryhmälle luon mallia ryhmäsoitosta, jossa laulaminen yhdistyy soittamiseen. Tutkimuskysymyksiäni ovat, mikä ryhmässä soittamisessa on erityistä, miten laulaminen tukee soittamista sekä min-kälaisia kysymyksiä nousee esiin selloryhmälle sovittamisesta. Huomasin, että sovituspöytäkirjassa on otettava huomioon paljon eri asioita vasta-alkajille sovitettaessa.

2 RYHMÄSOITON MERKITYS

Ryhmä tarkoittaa joukkoa henkilöitä, jotka ovat toistuvasti keskenään vuorovaikutuksessa. Sen jäsenet kokevat kuuluvansa ko. ryhmään, ja heillä on keskinäinen riippuvuus toisistaan. (Opetushallitus 2022.) Soittamiseen kuuluu vahvasti yhdessä tekeminen. Todennäköisesti suurimmassa osassa sävellettyjä teoksia instrumentteja on enemmän kuin yksi. Yhdessä soittaminen on siis oleellinen taito soittajalle. Yhteissoittotaidon karttumisen lisäksi ryhmämuotoisessa soitonopiskelussa on muitakin etuja. Suomessa klassisen musiikin opiskelu alkaa useimmiten yksilöopetuksella ja painottuu tähän selvästi koko musiikkioppilaitoksessa opiskelun ajan. Tämä taiteen perusopetuksen mukainen malli on hieno; niin musiikin oppimisen kuin myös lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta. Muilla elämän alueilla, kuten harrastuksissa ja koulussa yksilöopetus on selvästi epätavallisempaa kuin ryhmämuotoinen opetus. Nämä esimerkit kannustavat luottamaan ryhmässä oppimisen etuihin myös soitonopetuksessa yksilöopetuksen rinnalla.

Tässä opinnäytetyössä erityisenä mielenkiinnonkohteena on selloryhmä. Sello on soinniltaan ja äänialaltaan monipuolinen instrumentti ja mahdollistaa vain selloilla toteuttavan musiikin tekemisen erityisen hyvin. Tämän osoittaa myös se, että ammattimuusikoista koostuvia selloyhtyeitä on Suomessa useita. Alkeisryhmän ollessa kyseessä musiikissa on toki huomattavasti rajoituksia, kuten esimerkiksi korkeiden äänialojen jääminen lähes täysin pois vielä alussa olevan soittotekniikan vuoksi.

2.1 Ryhmäsoiton edut

Ryhmässä soittaminen on useimmille lapsille antoisaa. Anni Pietarila on tutkinut ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään (2016) taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opettajien ajatuksia ryhmäsoiton hyvistä puolista. Yhteinen ilo näkyy yhtenä toistuvana teemana vastauksissa. (Pietarila 2021, 51–52). Ryhmässä ilo ja innostus tarttuvat. Yhdessä aikaansaatu musiikki yhdistää sen soittajia. Näppäripedagogiikan kehittäjä Mauno Järvelän (2014, 40) mukaan yhteismusisoinnin mukaansatempaavuus on syy, miksi näppärikursseillekin palataan yhä uudestaan. Musiikin yhdessä tekemisen ilosta on saatu viitteitä myös vauvatutkimuksesta; vauvoja tutkimalla on huomattu, että liittymisen musiikilliseen rytmiin aiheuttaa mielihyvää (Punkanen 2011, 60).

Vasta-alkajan taidot eivät vielä riitä kovin mutkikkaisiin sävelkulkuihin ja monipuolisiin rytmeihin – ehkä kyvyt riittävät juuri ja juuri vapaiden kielten soittoon. Pienen muusikon alun voikin olla ajoittain vaikea motivoitua harjoittelemaan hyvin yksinkertaisia kappaleita. Ryhmän avulla voi päästä soittamaan pidemmällä olevien soittajien kanssa. Tällöin myös soitettava musiikki on luonnollisesti haastavampaa ja monipuolisempaa kuin alkeissoittajan oma ohjelmisto. Yhteissoitossa tällaisella aivan yksinkertaisellakin stemmalla voi olla merkittävä rooli kokonaisuudessa ja musiikista muodostuu yhdessä rikasta ja moniulotteista.

Vertaisoppiminen ryhmäsoitossa on merkittävää. Leyn (2004a, 7–8) mukaan oppilaat voivat oppia toisiltaan jopa enemmän kuin opettajaltaan. Muiden soittoa seuraamalla oppilas voi huomata haasteen, jonka tunnistaa itsekkin kohdanneensa ja ratkaista tämän nopeammin kuin vain omaa soittoaan tutkimalla. Näin ollen ryhmäsoitto ohjaa mahdollisesti jopa paremmin itsenäiseen oppimiseen. Yksilöopetus voi muodostua liian opettajalähtöiseksi. Pietarila (2021, 52) nostaa esiin ryhmän tuen oppimista vahvistavana tekijänä: ”Yhdessä tekemällä lapsi ylittää suorituskykynsä esimerkiksi aikuisen tai pidemmällä olevien ikätoveriensä avustuksella.”

Soittoteknisistä asioista esimerkiksi soittoasento, hyvän äänenlaadun tuottaminen, intonaatio ja artikulaatio ovat kaikki asioita, joiden oppiminen voi olla tehokasta ryhmässä (Leyb 2004, 28). Niin ikään musiikillisten taitojen kehittäminen sopii myös ryhmäsoittoon. Kokonaisvaltaiseen muusikkouteenhan lukeutuu teknisen osaamisen ohella paljon muutakin. Musiikin aktiivinen kuunteleminen, musiikin arvioiminen ja siitä puhuminen voivat olla luonteva osa ryhmätuntia (Ley 2004c, 36). Palautteen antaminen ryhmässä soittokavereille on myös tärkeä taito. Leyn (2004a, 9) mukaan muilta oppilailta saadut neuvot voivat olla erityisen hyödyllisiä. Ryhmässä on myös mahdollista harjoitella esiintymistä hie- man epävirallisemmin kuin varsinaisissa konserteissa.

Erityisesti luovuutta kehittävät musiikin osa-alueet, improvisoiminen ja säveltäminen soveltuvat ryhmätyöskentelyyn. Itse asiassa musiikillisten riskien ottaminen voi olla helpompaa ryhmässä kuin yksilötunnilla. Yksilötunnilla oppilas voi kokea ilmapiirin liian intensiiviseksi, ja tämä voi vähentää vapautuneisuutta ja näin estää musiikkiin heittäytymisen (Ley 2004c, 35). Ryhmässä suhtautuminen soittamiseen voi olla vapautuneempi, koska lapsi ei ole yksin tilanteen keskiössä.

Ryhmäsoitto antaa lapselle mahdollisuuden kuulua ryhmään. Nuori soittaja saa tutustua vertaisiinsa ja kokea olevansa osa soittajayhteisöä. Ihmisellä on lähtökohtainen tarve kuulua joukkoon ja tehdä hyvää toiselle. Nykyajalle tyypillisen yksilöllisyyden korostamisen sijaan olisi tärkeää olla osallisena myös

ryhmässä. Osana ryhmää oleminen ja yhteyden kokeminen muihin on palkitsevaa (Sajaniemi 2023, 159) ja onkin yksilön hyvinvoinnin kannalta merkittävä tekijä (Pietarila 2021, 53–54). Lisäksi ryhmässä opitaan monia taitoja, joita tarvitsemme niin muusikkoina kuin muillakin elämän osa-alueilla. Yhteistyötaidot kehittyvät, kun esimerkiksi opitaan odottamaan omaa soittovuoroa. Sosiaaliset taidot vahvistuvat, ja ryhmän kautta voi muodostua tärkeitä kaverisuhteita.

Ryhmäsoitto voi toimia tärkeänä soitonopiskelua kannattelevana elementtinä, jos motivaatio muutoin takkuaa (Nurmi 2019, 83). Myös Ley (2004d, 59) tuo esiin ryhmäsoiton motivaation lisääntymisen valossa. Hänen mukaansa soittamisen alkuinnostus säilyy pidempään, jos yksilöopetuksen rinnalla on mahdollisuus myös ryhmässä soittamiseen. Ryhmässä oppilas saattaa yrittää vielä hiukan lisää, jotta osaisi yhtä hyvin kuin muut – ”se voikin kirittää ja auttaa etenemään”, kuten Pietarila (2021, 53) toteaa. Vertaileminen ja kilpailukyky kuuluvat luonnollisena osana normaaliin lapsen kehitykseen, itsetuntemuksen muodostumiseen ja oppimiseen. Kilpailullisuus voikin Leyn (2004d, 60–61) toimia yhtenä motivaation lähteenä oppimiseen, kunhan siinä säilyy terve henki ja tarvittava herkkyys.

2.2 Ryhmässä oleminen

Ryhmän edut tulevat esiin, kun oppilas tuntee olonsa turvalliseksi ryhmässä (Pietarila 2021, 55). Jos oppilas kokee suorituspainetta tai jännittää opettajaa tai ryhmätovereita, oleminen ei ole vapautunutta. Tällöin on vaikea olla ja myös soittaa. Kun mieli ja keho ovat virittyneet selviytymään, moni asia soittamisessa hankaloituu tai tulee jopa mahdottomaksi. Erityisesti riskien ottaminen voi tulla haasteeksi; kokeileminen ja heittäytyminen sammuvat epäonnistumisen pelossa. Pietarilan (2021, 55) mukaan ryhmä voi toimia myös kimmokkeena yrittää hieman lisää ja myös näin tehostaa oppimista. Tällainen ”haluan osata, kun muutkin osaavat” on positiivinen ilmiö, jos mukana on myös sisältäpäin ohjautuvaa halua oppimiseen eikä mahdollisesta osaamattomuudesta muodostu este ryhmään kelpaamiselle.

Oppilaan turvallisuus muodostuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja pedagogisesta turvallisuudesta. Fyysistä turvallisuutta ovat turvallinen ympäristö sekä omaan kehoon liittyvä turvallisuus; kaikilla on oikeus siihen, ettei omaa henkilökohtaista tilaa ylitetä sekä siihen, ettei aistiärsykyksiä ole liikaa siedettäväksi. Sosiaalinen turvallisuus kuvaa oppilaan vertaisryhmän turvallisuutta. Jokaisen oppilaan tulisi saada olla paineettomasti oman ryhmänsä jäsen. Pedagoginen turvallisuus muodostuu siitä,

että pedagogi tuntee lapsen ja kykenee esimerkiksi antamaan tälle sopivia haasteita. Psykykkistä turvallisuutta taas on mielen turvallisuus. Kaikki muut osa-alueet sekä muilla elämän osa-alueilla tapahtuvat asiat heijastuvat tähän. (Hurme & Kyllönen 2025.)

Opettajalla on vastuu turvallisen ilmapiirin luomisesta. Rauhallinen ja hyväksyvä läsnäolo luo tilaa olemiselle. Vaikka pedagogin täytyy myös esimerkiksi asettaa oppilaalle vaatimuksia tehtävistä asioista, hän voi tehdä tämän viestien ”olen sinun puolellasi”, kuten Hurme ja Kyllönen toteavat (2025). Järvelän (2014, 41) mukaan näppärikurssin satapäisessä orkesterissa pienimmille soittajille saatetaan järjestää esimerkiksi viereen soittamaan joku tuttu, jotta tämä uskaltaa olla mukana. Hurme ja Kyllönen (2025) toteavat myös, että tutut asiat luovat turvaa. Toistuvuus, ennakoitavuus ja samana pysyvät rakenteet ovatkin tärkeitä turvan luoja. Pietarila (2021, 55) nostaa myös imitoinnin ja liikkeiden peilaamisen yhdeksi turvallisuutta lisääväksi tekijäksi ryhmäsoittotilanteessa. Tällöin kehollisen yhteyden kokemus saa aikaan myös kokemuksen tunneyhteydestä.

Oppilaan kohtaaminen voi olla hyvin merkityksellistä. Todella suuressa ryhmässä pedagogin on lähes mahdotonta kohdata jokaista oppilasta henkilökohtaisesti. Pienessä ryhmässä taas pienen hetken omistaminen oppilaalle saattaa onnistua. Kun oppilas saa huomiota, joka ei kohdistu käsillä olevaan asiaan, kuten soittamiseen musiikkiharrastuksen yhteydessä, hän voi kokea opettajan välittävän hänestä. Tällöin oppilas voi uskoa, että hän on ihmisenä arvokas ja riittää, että yrittää parhaansa. Oma arvoa ei mitata suorituksilla. (Hurme & Kyllönen 2025.) Saa iloita ja kokea tuottavansa iloa jo ilman suoritusta.

Kun oppilas tuntee olonsa turvalliseksi ja riittäväksi sellaisenaan, on mahdollista kokeilla ja heittäytyä, mennä epämurkavuusalueelle ja välillä kestää epäonnistuneetkin yritykset. Näitä kaikkia tarvitaan, jotta voi oppia. Näin toteaa myös Huhtinen-Hildén (2000, 9): ”Turvallisuus on kaiken lähtökohta; ilman sitä emme pysty virittymään ja olemaan avoimia oppimiselle.” Hän nostaa myös esiin tilan luomisen leikille ja mielikuvittelulle tärkeänä tekijänä oppimisessa. Tämän ”leikin kaltaisen tilankin” taustalla tarvitaan turvallisuutta.

3 LAULAMINEN LÄHESTYMISTAPANA SOITTAMISEEN

Laulaminen on hyvin luonnollinen osa ihmisyyttä. Pieni lapsi laulaa omalla tavallaan tai kuulemiaan tuttuja lauluja joskus jopa ennen kuin oppii puhumaan. Laulun tuottaminen on lähes poikkeuksetta mahdollista kaikille. Olen kuitenkin huomannut, ettei oman äänen käyttäminen ole kaikille muusikoillekaan yksinkertaista. Usein siihen liittyy häpeää ja pelkoja. Oman lauluäänän tuominen esiin koetaan ehkä jollain tapaa liian paljastavaksi. Jos ei uskalla laulaa, ei laulamiseksi voi kehittyä ja kynnys laulamiseen kasvaa entisestään.

Laulaminen on yksi osa joitakin soitonopetusmetodeja, kuten Suzukikoulua sekä näppäripedagogiikkaa. Suzukikoulussa tyypillistä on laulaa etenkin alkeisohjelmistoa, koska näin opeteltavat kappaleet jäävät muistiin ja sävelkorva kehittyy (Suzukikoulu Oktaavia 2025). Näppäripedagogiikassa laulaminen liittyy vahvasti yhteissoittoon. Soitettavat kappaleet ovat usein lauluja, joissa on myös sanat kirjoitettuna. Erityisesti lapsille, jotka ovat vasta aloittaneet soittamisen, laulaminen suuren näppäriorkesterin mukana voi olla innostava kokemus ja ruokkia halua oppia myös soittamaan (Järvelä 2014, 39). Paul Harrisin [2006, 11] kehittämässä Simultaneous Learning -lähestymistavassa laulaminen nähdään yhtenä kappaleen harjoittelua tukevana aktiviteettina (Puutio 2014, 24). Todennäköisesti myös musiikkipedagogit, jotka eivät ole näihin metodeihin perehtyneet, laulavat ja laulattavat oppilaitaan. Koen kuitenkin, että laulamiseen liittyvät pedagogiset mahdollisuudet olisi hyvä tunnistaa nykyistä aktiivisemmin soitonopetuksessa.

Laulaminen herkistää oman soiton kuuntelemista. Tällöin korva kehittyy erottamaan tarkasti äänen eri taajuuksia. Tätä tarvitaan hyvän intonaation eli sävelpuhtauden tuottamiseen, joka on erityisesti jousisoittajille tärkeää. (Niemeläinen 2008, 25.) Leyn (2004b, 32) mukaan sävelten ”laulaminen mielessä” ennen niiden soittamista parantaa intonaatiota. Tämä ”mielessä laulaminen” on vähän kuin ajattelemista. Asioita voi ajatella ja luulla ymmärtävänsä ne, mutta asioiden puhuminen ääneen tekee niistä yleensä vielä selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä mielessäkin. Voisi ajatella, että näin on mielessä laulamisen ja ääneen laulamisenkin kohdalla. Oman kokemukseni mukaan harjoittelussa olevan kappaleen laulaminen auttaa sen työstämistä: laulaessa on helpompi hahmottaa fraaseja ja niiden huippukohtia kuin vain soittaessa. Kun musiikin rakenne selkenee mielessä, se on helpompi toteuttaa myös soittamalla.

Laulaminen lisää Niemeläisen (2008) mukaan myös kehontuntemusta. Laulaessa keho resonoi eli värähtelee. Kun oppii tunnistamaan tämän, voi olla helpompaa tunnistaa resonanssia myös soittaessa. Tietoisuus omasta kehosta taas auttaa löytämään hyvän, rennon soittoasennon ja käyttämään kehoa soittaessa taloudellisesti. Lisäksi laulaessa on oltava yhteydessä omaan hengitykseen hyvin konkreettisesti. Sen myötä hengityksen tiedostaminen soittaessakin voi mahdollisesti parantua. Vapaa hengitys on tärkeää, jotta keho voi toimia luonnollisesti.

Omat kokemukseni oppilaiden laulattamisesta ovat olleet pääosin hyviä. Jos olen itse alkanut laulaa laulun melodiana, ei oppilas ole siihen aina oma-aloitteisesti yhtynyt, mutta kun olen rohkaissut ”lauletaanpa tämä nyt”, niin yleensä oppilas on lähtenyt mukaan. Ryhmässä kuten ryhmäsoittotunnilla kynnyks laulamiseen voi olla matalampi kuin kahdestaan soitonopettajan kanssa ollessa. Ryhmätunnit ovatkin hyvä tilaisuus rohkaistua myös laulamaan soittoympäristössä.

4 LAULUJEN SOVITTAMINEN

Sovittaminen tarkoittaa musiikkiteoksen muuntelua jälkeinpäin luovalla tavalla, kuten lisäämällä siihen uusia musiikillisia elementtejä (Teosto). Minulla ei ole vielä paljon varsinaista sovituskokemusta. Olen kuitenkin pitänyt sovittamisesta ja soinnutuksesta, silloin kun siihen olen paneutunut. Minua kiinnosti se, olisiko opetuskäyttöön tulevien sovitusten sovittaminen minulle liian työlästä tai vaikeaa, ja päätin uskaltautua tähän projektiin. Yllätyin siitä, kuinka helposti ideoita sovitukseen ilmestyi. Kun vain asettui asian äärelle, ajatuksia alkoi kyllä tulla.

4.1 Laulujen valitseminen

Aloitin sovitusten tekemisen tutustumalla lastenlauluihin. Kivoja lauluja löytyi paljon, mutta lopulta kohtalaisen tiukat kriteerini rajasivat vaihtoehtoja melkoisesti. Päätin, että kappaleiden melodian tulisi olla soitettavissa 1. asemassa. Laulujen tulisi olla myös mukavasti laulettavia eli melodian olisi hyvä olla kutakuinkin g–d2-alueella. Sellolla soitettava melodia olisi näin ollen oktaavia matalampana: G–d1. Pyrin myös siihen, että kappaleet pysyisivät normaalissa 1. asemassa eikä soittaessa tarvitsisi käyttää usein aloittelijoille haastavia kurotuksia. Lauluihini tuli hieman haasteellisempiakin rytmejä, mutta ajattelin, että niitä voi tarvittaessa yksinkertaistaa, jos tekniikka ei vielä riitä niiden toteuttamiseen. Tällainen on esimerkiksi pisteellinen kahdeksasosanuotti ja sitä seuraava kuudestoistaosanuotti Pikku-Matin auto -laulussa.

Lisäksi halusin, että kappaleet olisivat keskenään erityyppisiä, jotta niistä voisi löytyä innoittajia erilaisille soittajille ja erilaisiin tilanteisiin. Pitäydyin suomenkielisessä materiaalissa, koska se on itselleni tutumpaa ja koen myös tärkeäksi, että suomalaiset laulut tulevat tutummiksi samalla lapsille. Ajattelin, että kappaleiden ei tarvitse olla aivan tutuimmasta päästä, mutta sellaisia, että lapset ovat kuitenkin saattaneet kuulla ne ja niihin voisi olla jo jonkinlaista kosketusta entuudestaan. Lauluiksi valikoituivat kansanlaulut Pikku-Matin auto (Perkiö 2013, 85), Keväiset metsät (Perkiö 2013, 39) ja Kirppu ja härkä (Perkiö 2013, 71) sekä Jussi Rasinkankaan säveltämä ja Juhani Konolan sanoittama On syksy niin ihmeellinen (Rasinkangas 2017, 13) ja Erkki Melartinin säveltämä ja Evert Suonion sanoittama Hopotit hoi (Kerola 2004, 21). Tekijänoikeuksia täytyi huomioida On syksy niin ihmeellinen -laulun kohdalla. Kysyin Teostosta edesmenneen sanoittajan oikeudenhaltijan edustajan ja tämä osoittautui laulun säveltäjäksi. Kysyin säveltäjältä luvan tehdä sovituksen omaan käyttööni ja opinnäytetyötä varten. Hopotit

hoi -kappaleen säveltäjä ja sanoittaja ovat kumpikin kuolleet yli 70 vuotta sitten, joten sävellyksen ja sanoituksen suoja-ajat ovat päättyneet.

4.2 Sovitustyö

Sovittamista varten tutustuin muutamaa selloryhmälle tehtyihin materiaaleihin. Tutkin myös joitain tallella olevia, hieman vastaavia selloryhmäsovituksia lastenlauluista, joita olen itse soittanut musiikkiopistoaikoinani. Näistä sain tukea ajatuksilleni kirjoittaa säestävä stemma välillä melodian yläpuolelle. Pyrkimykseni oli, että sovitukset olisivat vaikeustasoltaan sopivia sellisteille, jotka ovat soittaneet puolesta vuodesta muutamaan vuoteen. Kaikkiin sovituksiin tein kolme varsinaista stemmaa. Lisäksi kaikissa yhtä lukuun ottamatta on vapaa kieli -stemma, jota voi soittaa jo aivan vasta-alkaja.

Varsinaisen laulujen soittamisen aloitin miettimällä ideoita ensin mielessäni. Muodostin itselleni käsityksen siitä, minkälainen kappaleen tunnelma on ja mihin suuntaan sitä haluaisin viedä soittamisen myötä. Melodian kirjoittamisen jälkeen muodostin reaalisoinnuilla sointupohjan, jonka otin laulukirjasta ja soinnutin itse. Sen jälkeen muodostin bassolinjan ja lopuksi yleensä väliäänän. Hahmottelin sovituksia aluksi käsin nuottipaperille ja viimeistelin Sibelius-nuotinnusohjelmalla. Käytin soittamisessa apuna pianoa etenkin harmonian muodostamisessa. Sellolla kokeilin, miten stemma istuu juuri sellolle. Kirjoitin kaikkiin sovituksiin myös sanat, jotta laulujen laulaminen olisi mahdollisimman helppoa. Jokaisen laulun yläosaan kirjoitin laatikoituna, mitä laulussa erityisesti harjoitellaan.

4.2.1 Hopoti hoi

Hopoti hoi -laulu on itselleni mieluisa laulu ehkä siksi, että pidän usein liikkuvista melodioista. Laulun rytmisyys ja rientävä melodia synnyttävät vahvasti mielikuvia laulun lapsesta, joka ratsastaa innoissaan mummonsa luokse. Tämän laulun avulla voi harjoitella ensin rytmejä hop-po-ti ja ho-po-ti -sanojen avulla taputtamalla laulun mukana (NUOTTIESIMERKKI 1). Laulun tahtiosoitus on 6/8, joka voi olla aloitteleville soittajille aivan uusi. Kokemukseni mukaan aloittelijatkin pääsivät kuitenkin mukaan hyvin, kun iskutus ajateltiin menevän kahteen.

Sello 1
Hop-po-ti ho-po-ti hop-po-ti ho-po-ti hoi! 1.Ho-po-ti ho-po-ti, ho-po-ti hoi!

Sello 2

Sello 3

(Sello 4)

NUOTTIESIMERKKI 1. Hopoti hoi -laulun alku, jossa voi harjoitella rytmejä

Halusin tähän lauluun mahdollisimman hyvin soivia pitkiä harmoniaääniä hyppivän melodian vastapainoksi. Aluksi kirjoitin kaikki äänet melodian alapuolelle, mutta se johti liian tunkkaiseen sointiin. Äänet olivat liian lähellä toisiaan matalassa rekisterissä. Päädyin vuorottelemaan melodialinjaa Sello 1 ja Sello 2 -stemmoilla ja kirjoittamaan Sello 1 -stemman välillä melodiaa korkeammalle. Näin sointiin tuli lisää kirkkautta. Kun melodia vaihtelee kahden stemman välillä, on oiva tilaisuus opetella kiinnittämään huomiota toisen soittoon ja yrittää jatkaa melodiaa mahdollisimman saumattomasti.

7

Sello 1
Lo-po-ti, lo-po-ti, lo-po-ti loi!

Sello 2
Var-sa hy-pä-ten hir- nuu.

Sello 3
Voi-ta Val-pu ri kir- nuu.

Sello 4
Voin mi-nä voi-te-len

NUOTTIESIMERKKI 2. Melodian vuorottelu Sello 1 ja Sello 2 -stemmojen välillä

Vapaa kieli -stemmaan kirjoitin myös yhden vaihtoehtoisen 1. sormella painettavan äänen, jonka voi soittaa vapaan kielen sijaan, jos on jo opetellut sormien painamista (NUOTTIESIMERKKI 2). Tässä

kohden a-kieli tulisi helposti aika voimakkaana läpi kokonaisuudesta verrattuna matalammassa rekisterissä olevaan a-säveleen.

4.2.2 Keväiset metsät

Päätin ottaa tämän laulun mukaan, koska se on riemukas ja melodialtaan vaihteleva. Laulu on kuvaus keväästä ja sopii hyvin soitettavaksi keväisiin oppilaskonsertteihin. Laulussa oleva kaanon tekee siitä mielenkiintoisen. Sovituksessa Sello 1 ja Sello 2 soittavat melodian kaanonissa. Melodia alkaa synkkooppirytmillä – rytmikuviolla, jossa on kahdeksasosanuotti, neljäsosanuotti ja taas kahdeksasosanuotti (NUOTTIESIMERKKI 3) – toistuen useammassa tahdissa. Huomasin rytmien olevan hieman haastava jousikädelle, mutta lisäämällä siihen jousituskaaria se voi vähän helpottua. Päätin kuitenkin, etten merkitse nuottiin jousituksia valmiiksi, jotta on mahdollisuus kokeilla erilaisia vaihtoehtoja vapaammin. Jos kaikki soittajat kykenevät soittamaan myös näitä stemmoja, kertosaäkeistössä voi vaihtaa stemmoja, jolloin kaikki pääsevät soittamaan kaanonissa vuorollaan.

The image shows a musical score for four cellos (Sello 1, Sello 2, Sello 3, and Sello 4) in 4/4 time. The key signature is one sharp (F#). Sello 1 and Sello 2 play a canon. Sello 2 has lyrics: "Ke-väi - set met- sät, ke-väi - set kuk-ka- set, ke-väi - set vuo- ret,". Sello 3 and Sello 4 play a bass line consisting of quarter notes.

NUOTTIESIMERKKI 3. Kaanon alkaa Sello 2 -stemman neljännessä tahdissa

Laulun harmonia on hyvin yksinkertainen: siinä toistuu läpi laulun kahden tahdin mittainen neljästä soinnusta koostuva sointukierto. Sointujen pohjasävelet muodostavat bassolinjan eli Sello 3 - stemman. Lisäksi on vapaa kieli -stemma. Kokeillessa tätä huomasin hyvin toimivaksi sen, että Sello 2 ja Sello 3 -stemmoissa on laulun alussa sama rytmi. Näin vahva soittaja voi ”auttaa alkuun” oikeaan rytmiiin pääsemisessä.

4.2.3 Kirppu ja härkä

Otin mukaan Kirppu ja härkä -laulun, koska siitä tuli mieleeni heti vahva kontrasti kirpun ja härän välillä ja sitä olisi mielekästä kuvata musiikin avulla. Laulu on sinällään varsin yksinkertainen, mutta pienillä jutuilla siitä tuli selvästi mielenkiintoisempi. Soittotapana tässä on näppäily eli pizzicatot. Ensin voi soittaa ”kirppumaisesti”; hiljaa, mutta todella tarkasti ja terävästi. Sitten toisen säkeistön ”härkämäisesti” eli voimakkaasti ja mahdollisimman soivasti. Näin on hyvä tilaisuus harjoitella soittamaan pizzicatoja eri tavalla (NUOTTIESIMERKKI 4).

Tässä harjoitellaan erilaisia pizzicatoja. Soittakaa 1. säkeistö ”kirppumaisesti”; hiljaa ja terävästi ja 2. säkeistö taas ”härkämäisesti”; voimakkaasti ja hyvin soivasti.

kansanlaulu
Sov. Tuuli Valtjus

pizz.

Sello 1

pizz.

Sello 2

pizz.

Sello 3

pizz.

(Sello 4)

1. Is - tui - pa ker - ran kirp - pu

NUOTTIESIMERKKI 4. Laulun alku, jossa myös yllä ohjeistus soittotapaa varten

Kirppu ja härkä -lauluun lisäsin hidastuksen ja fermaatin. Mielestäni tämä sopi korostamaan ristiriitaa, jota kumpikin, kirppu ja härkä, vuorollaan laulussa kokevat. Pysähdyksen jälkeen jatketaan vielä aloitustempossa. Näin voi harjoitella yhdessä hidastuksen tekemistä ja jatkamista fermaatin jälkeen (NUOTTIESIMERKKI 5).

14

vo - maa kuin suu-rel-la här-jäl - lä, et-tei tart-tis ai - na pe-la-ta jär-jel - lä."

rit. *a tempo*

NUOTTIESIMERKKI 5. Hidastus, fermaatti ja aloitustempoon palaaminen

4.2.4 On syksy niin ihmeellinen

Tämän laulun päätin ottaa sovitettavaksi, koska halusin mukaan jonkin mollissa olevan laulun. Laulussa on kaunis, melankolinen ja hieman mystinen tunnelma. Tähän lauluun ei sopinut vapaa kieli -stemma harmonian puolesta, joten päädyin tässä erilaiseen ratkaisuun. Vapaiden kielien sijaan laulussa on yksinkertainen pisteellisiä puolinuotteja sisältävä stemma, joka soitetaan huiluäänillä. Huiluääni on soinniltaan huilumainen ääni, jossa soivat vain äänen harmoniset yläsävelsarjat. Se syntyy, kun kieltä painetaan sormella kevyesti. Laulun alussa kaikissa stemmoissa on huiluääniä unisonossa (NUOTTIESIMERKKI 6). Tämän jälkeen tämä sama huiluääni (e) muodostaa bordunaäänien eli jatkuvan samalla korkeudella pysyvän äänen, joka säestää muita ääniä. Ajoittain tämä e-sävel ei kuulu harmoniaan ja synnyttääkin selviä riitasointuja. Mielestäni tämä korostaa juuri sopivasti laulun tunnelmaa. Sovituksen voi soittaa halutessaan myös ilman tätä huiluäänistemmaa, esimerkiksi sen voi jättää pois osasta säkeistöistä.

Sov. Tuuli Vajus

7 * = soita huiluääni merkityn säveln korkeudelta

NUOTTIESIMERKKI 6. Huiluäänet laulun alussa

Muutoin sovitus on kohtalaisen yksinkertainen; melodia, lähinnä pitkiä harmoniaääniä bassolinjassa ja väliäännessä lisäksi melodiaa mukailevia kulkuja terssin päässä. Tämä sovitus on näistä viidestä sovituksesta selvästi haastavin, ja siinä ei voi olla mukana aivan vasta-alkajia, koska siihen ei sisälly vapaa kieli -stemmaa. Tämän kohdalla jouduin myös poikkeamaan yrityksestäni pysyä vain 1. asemassa, koska Sello 2 -stemmassa käydään $\frac{1}{2}$ -asemassa. Huiluääni-stemman bordunaäänien voi soittaa 4. asemassa, joka voikin olla 1. aseman jälkeen seuraava opeteltava asema. Siitä voi luontevasti myös soittaa 3. sormella kurottaen neljä muuta laulun huiluääntä.

4.2.5 Pikku-Matin auto

Tämä laulu valikoitui mukaan hullunkurisuuksensa vuoksi ja ajattelin, että sitä olisi mahdollista tehdä vielä hullunkurisemmaksi sovittamisen myötä. Tähän lauluun teinkin sellolla tehtäviä efektiäänä. Ne soitetaan samaan aikaan, kun lauletaan melodiaa. Stemma on merkitty: ”laulu ja sello”. Varsinaisissa soittosäkeistöissä on kolme stemmaa. Tässä laulussa kirjoitin Sello 1 -stemmaan takapotkuja eli tahdin heikoilla iskun osilla olevia säestäviä ääniä sijoittaen ne välillä melodialinjan yläpuolelle. Sello 1 vastaa myös sekä alkusoiton että lopun kromaattisesta eli puolissävelaskelin etenevästä linjasta. Sello 2 soittaa melodian ja Sello 3 muodostaa harmoniapohjan soittamalla vapaita kieliä kvintteinä kansanmuusikkityylisesti (NUOTTIESIMERKKI 7).

Tämä laulu lauletaan ja samanaikaisesti soitetaan sellolla punaisella merkityt "efektiäänet".
Kerrattaessa soitetaan Sello 1-3 -stemmojen mukaisesti.

kansanlaulu
Sov. Tuuli Votjus

Laulu ja sello

Sello 1

Sello 2

Sello 3

1. Pik - ku - Ma - tin au - tos - ta on

NUOTTIESIMERKKI 7. Laulun alku ja ohjeistus

”Pikku-Matin autosta on kumi puhjennut” jälkeen on näppäillen tehtävä glissando ensin d-äänestä alaspäin ja toisella kerralla g-äänestä alaspäin (NUOTTIESIMERKKI 8).

4

ku - mi puh - jen - nut, *pizz.* *gliss.* pik - ku - Ma - tin au - tos - ta on *pizz.* *gliss.* ku - mi puh - jen - nut,

NUOTTIESIMERKKI 8. Glissandot

Vastaavasti ”töötti hajonnut” -kohdassa soitetaan ”tööt-tööt” -äänet tallan alapuolelta. Nämä äänet vinokuvat hauskesti (NUOTTIESIMERKKI 9).

2. Pik - ku - Ma - tin au - tos - ta on tööt - ti ha - jon - nut, pik - ku - Ma - tin au - tos - ta on

× = sovitetaan jousella tallan alapuolelta

NUOTTIESIMERKKI 9. Toisen säkeistön ”töötti”-äännet

Säkeistöjen lopussa on vielä saltato-jousitekniikalla kaksi G-ääntä. Saltato saadaan aikaan, kun jousella lyödään kevyesti kieltä, niin että jousi pompahtelee. Kokeilin omien oppilaideni kanssa näitä efektiäänä, ja nämä onnistuivat aivan hyvin aloittelijoiltakin. Sinänsä niitä ei tarvitsekaan osata soittaa aivan täydellisesti; kyseessä on äänet, jotka kuvaavat rikki menneitä asioita. Efektiäännet ovat oman kokemukseni perusteella lapsille todella mieluisia. Ehkä se, että välillä sellolla tehdäänkin jotain vähän erilaista ja hassua, voi vapauttaa soittamista muutenkin.

4.3 Sovitusten kokeileminen

Pääsin kokeilemaan osaa sovituksista käytännössä omien oppilaideni kanssa muutamalla ryhmätunnilla. Tämä antoi todella arvokasta tietoa sovitusten toimivuudesta: oliko vaikeustaso sopiva aloitteleville soittajille ja miten sovitukset soivat erityisesti selloryhmällä. Samalla pääsin aistimaan innostuvatko oppilaat näistä sovituksista. Näiden tuntien aikana huomasin monia asioita, joita nuotteihin kannattaa ja toisaalta ei kannata merkitä valmiiksi. Ajattelen, että mahdollisuus keskeneräisten sovitusten kokeilemiseen sovitustilanteiden aikana kannattaa hyödyntää, sillä käytännössä asiat usein näyttävät aivan eri tavalla kuin ajattelisi.

Pääsimme esittämään Pikku-Matin auton ja Keväiset metsät myös oppilaskonsertissa. Esitys onnistui aivan hienosti huomioon ottaen kohtalaisen lyhyen valmistautumisaikamme ja sen, että kaksi soittajista oli aloittanut sellonsoiton vasta muutamia kuukausia aikaisemmin. Saimme esiintymisestä mukavaa palautetta; soittamisen hauskuus oli välittynyt yleisöön asti.

5 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessin aikana opin paljon uutta. Koin perehtymisen lähdekirjallisuuteen antoisaksi. Ryhmäsoiton edulliset vaikutukset opetusmenetelmänä teki vaikutuksen. Tämä varmasti tulee vaikuttamaan omaan työskentelyyni sellopedagogina. Soittamiseen liittyvästä laulamista oli aluksi vaikea löytää tietoa. Vähitellen tietoa kuitenkin kertyi ja sen perusteella laulamisen vaikutus soittamiseen näyttäytyikin aika laajana. Oma kokemukseni laulamisen vaikutuksesta soitettun musiikin hahmottamiseen jäi ilman lähdekirjallisuuden tukea. Ehkä tässä on kyse hiljaisesta tiedosta, joka välittyy soitonopettajalta oppilaan kautta eteenpäin – jos välittyy.

Opin myös paljon sovittamisesta. Sovittaminen on mielenkiintoista ja mukaansa imaisevaa: työhön ryhtyessä ei vielä tiedä, mihin päätyy. Aloitteleville soittajille sovittaminen asetti luovuudelle merkittävästi rajoituksia, sillä täytyi pitäytyä aika yksinkertaisessa ilmaisutavassa. Toisaalta halusinkin, että sovitukset ovat helposti lähestyttävää. Koska luova panos näissä kaikissa ei ole kovin merkittävä, varsinkin sovituksen määritelmä ei täysin täytykään. Ainakin Keväiset metsät voitaisiin määritellä pikemminkin muodostukseksi selloryhmälle. Huomasin, että yksinkertaisten, mutta mielekkäiden sovitusten tekeminen on kohtalaisen haastavaa. Kaikkein työläintä sovittamisessa oli kuitenkin nuotinkirjoitusvaihe Sibelius-ohjelmalla. Olin käyttänyt kyseistä ohjelmaa aiemmin, mutta yllätyin silti, kuinka paljon asioita joutui tutkimaan ja kokeilemaan ohjelmaa käyttäessä. Joitain kompromisseja jouduin tekemään, kun en saanut täysin toteutettua ajatustani ohjelmalla. Prosessi oli kuitenkin kaiken kaikkiaan rohkaiseva: todennäköisesti jatkan sovitusten tekemistä selloryhmälle.

Opinnäytetyötä varten olen tutustunut opinnäytetyön eettisiin ohjeisiin ja ottanut ne huomioon tehdessäni työtä. Lähdemateriaalina oli pitkälti kirjoja, koska pidän enemmän fyysisten kirjojen lukemisesta verrattuna sähköisiin materiaaleihin. Suurin osa oli suomenkielisiä, mutta myös englanninkielisiä lähteitä oli mukana. Sovitusten kokeilusta kertoessani otin huomioon, etten kerro yksittäisistä ryhmän jäsenistä, jotta heidän tunnistamisensa ei olisi mahdollista.

Soittamisen ilon soisi säilyvän jokaisella musiikin kanssa tekemisissä olevalla. Yhdessä soittaminen onkin usein avain siihen. Pidetään pedagogeina huoli siitä, että jokainen kokee olonsa hyväksi ryhmässä. Näin oppiminen mahdollistuu ja ilo lisääntyy ruokkien jatkuvasti toisiaan.

LÄHTEET

- Hakala, J. 2024. *Laadullisen tutkimuksen ABC*. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Harris, P. 2006. *Improve your teaching!* Lontoo: Faber Music.
- Huhtinen-Hildén L. 2021. Mahdollisuuksien musiikkipedagogiikka. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén ja L. Unkari-Virtanen (toim.) *Monia polkuja musiikkiin*. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 6–16. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/625629/2021%20TAITO%2087%20Monia%20polkuja%20musiikkiin.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 1.5.2025.
- Hurme, K & Kyllönen, T. 2025. *Miten rakentaa pedagogisesti turvallisempaa kasvu- ja oppimisympäristöä?* Opettajan tietopalvelu. Webinaari. Saatavissa: <https://www.opettajantietopalvelu.fi/tuotteet/Pedagogisen-turvan-k%C3%A4sikirja.html>. Viitattu 29.4.2025.
- Jyrkämä, J. 2021. *Toimintatutkimus*. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/toimintatutkimus/>. Viitattu 8.3.2025.
- Järvelä, M. 2014. *Näppäripedagogiikka*. Toim. A. Huntus. Kansanmusiikki-instituutti.
- Kerola, P. 2004. *Oravan pesä ja muita eläinlauluja lapsille*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Ley, B. 2004a. The dynamics of group teaching. Teoksessa A. Marks (toim.) *All Together! Teaching music in groups*. Lontoo: ABRSM Publishing, 4–11.
- Ley, B. 2004b. Developing in technical skills. Teoksessa A. Marks (toim.) *All Together! Teaching music in groups*. Lontoo: ABRSM Publishing, 23–34.
- Ley, B. 2004c. Developing musical skills. Teoksessa A. Marks (toim.) *All Together! Teaching music in groups*. Lontoo: ABRSM Publishing, 35–45.
- Ley, B. 2004d. Encouraging progress. Teoksessa A. Marks (toim.) *All Together! Teaching music in groups*. Lontoo: ABRSM Publishing, 58–67.
- Niemeläinen, V. 2008. *Monipuoliset työtavat soitonopetuksessa*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Nurmi, M. 2019. *Mitä musikaalisuus on?* Tampere: Vastapaino.
- Opetushallitus. 2022. *Yhteisöllisyys*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/yhteisollisyys>. Viitattu 8.3.2025.
- Perkiö, Soili. 2013. *Soiva laulukirja*. Helsinki: Tammi.
- Pietarila, A. 2021. Ryhmän voimaa musiikkikasvatuksessa. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén ja L. Unkari-Virtanen (toim.) *Monia polkuja musiikkiin*. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 51–57. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/625629/2021%20TAITO%2087%20Monia%20polkuja%20musiikkiin.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 3.3.2025.

Punkanen, M. 2011. Musiikki, keho ja liike. Teoksessa L-M. Lilja-Viherlampi (toim.) *Ihminen ja musiikki. Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 53–70.

Puutio, M. 2014. ”Kuuntele ope, ihana ääni!” *Kohti luovaa instrumenttipedagogiikkaa*. Opettajan opas. Kokkola.

Rasinkangas, J. 2017. *Pilvipeiton alla. Tunnelmalliset lastenlaulut*. JR Music Production.

Sajaniemi, N. 2023. Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa L. Uusitalo (toim.) *Positiivisen psykologian voima*. Jyväskylä: PS-kustannus, 155–173.

Suzukikoulu Oktaavia. 2025. *Suzuki-menetelmä*. Saatavissa: <https://oktaavia.fi/Suzuki-menetelmae/>. Viitattu 1.5.2025.

Teosto. *Mikä on sovittamista?* Saatavissa: <https://www.teosto.fi/usein-kysyttya/musiikin-tekijanoikeudet/mika-on-sovittamista/>. Viitattu 1.5.2025.